

ЗАРУБІЖНІ ЗВ'ЯЗКИ

Charytonowa Helena,

prof., dr hab., przewodnicząca Katedry Prawa Własności Intelektualnej oraz
Prawa Korporacyjnego Uniwersytetu Narodowego
«Odeska Akademia Prawnicza»

Charytonow Yewgen,

prof., dr hab., przewodniczący Katedry Prawa Cywilnego
Uniwersytetu Narodowego «Odeska Akademia Prawnicza».

WYKLADY

TEMAT 1. PRAWO CYWILNE – OGÓLNY ESEJ

1. Pojęcie prawa prywatnego i prawa publicznego

Zaczynając badanie prawa cywilnego, trzeba przede wszystkim dowiedzieć się, jakie relacje ma ta branża z takimi kategoriami, jak «prawo prywatne» i «prawo publiczne». Tradycyjnie określano prawo prywatne za pomocą dychotomii «prawo prywatne – prawo publiczne».

Charakterystyczne cechy prawa prywatnego to: 1) uznanie priorytetu interesów osoby prywatnej wobec państwa i innych społeczno-publicznych podmiotów; 2) uznanie «suwerenności jednostki», tj. niepodporządkowanie innym osobom w stosunkach prywatnych; 3) brak między podmiotami prawa prywatnego stosunków władzy: one są prywatnymi osobami, z których żadna nie występuje w imieniu państwa ani jego organów (nie jest figurantem państwa); 4) prawna równość uczestników stosunków prywatnych przed prawem (ale niekoniecznie jeden wobec drugiego); 5) inicjatywa stron w tworzeniu stosunków prawnych; 6) wolne mniemanie podmiotów prawa cywilnego przy wyborze przez zasad postępowania, nie zakazanych prawem; 7) nadanie przewagi powodowemu porządku obrony interesów osób prywatnych w sądzie; 8) wdrażanie poprzez odpowiednie instytucje prawne «Praw, wolności» osoby, w oparciu o normy prawa naturalnego.

W związku z powyższym, **prawo prywatne może być zdefiniowane jako zestaw pomysłów, zasad, reguł i norm ustalających status oraz zapewniających ochronę interesów osób prywatnych, które nie są zaangażowane w państwie i nie znajdują się w relacjach władzy – podporządkowane sobie nawzajem.**

Charakterystyczne cechy prawa publicznego to: 1) oficjalne uznanie przewagi interesów publicz-

nych (społecznych) nad interesami odrębnych osób; 2) obecność między jego podmiotami stosunków władzy – podporządkowania; 3) dokładne wyznaczenie granic możliwego zachowania podmiotów prawa publicznego przez akty ustawodawcze przyjęte przez właściwe organy państwowe; 4) korzystanie z takiego sposobu o wpływie prawnym, jako bezpośrednie «zobowiązanie», kiedy uczestnikom konkretnych stosunków prawnych proponuje się działać w określony sposób; 5) stosowanie zakazów określonych działań jako sposób kształtowania zachowania podmiotów prawa publicznego; 6) wykorzystanie w celu zapewnienia właściwego zachowania przez podmioty publicznych stosunków prawnych, przede wszystkim, takiego bodźca jak państwowy przymus; 7) występowanie zasad prawa publicznego jako przesłanek publicznego porządku prawnego i wyników jego wdrożenia; 8) jednym z uczestników stosunków publicznych koniecznie jest państwo lub osoba, która ją reprezentuje (figurant państwa).

Mając to na uwadze, **prawo publiczne jest zbiorem prawnych norm i instytucji tworzących system funkcjonalny i strukturalny, który w celu zapewnienia porządku publicznego i ochrony interesów obywateli reguluje relacje z udziałem państwa (jego figurantów), oraz pomiędzy podmiotami, które znajdują się w stosunkach władzy i podporządkowania wobec siebie.**

2. Europejskie tradycje prawa prywatnego

Klasyfikacja systemów prawa prywatnego jest możliwa z różnych powodów, ale warto wyjść z tego, że przede wszystkim należy wziąć pod uwagę tradycję prawa, to znaczy wartości prawne, kategorie, instytucje, normy charakterystyczne dla pewnej cywilizacji i przez wieki przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Zgodnie z tradycją prawa, można wyodrębnić niektóre systemy (rodzaje) prawa prywatnego (cywilnego). Na rodzaj systemu prawa prywatnego wpływają: 1) natura źródeł prawa; 2) struktura prawa cywilnego, wykaz i treść głównych instytucji; 3) koncepcja regulacji stosunków prawa prywatnego, charakter relacji między państwem a osobistością; 4) miara wpływu prawa prywatnego rzymskiego (lub nieobecność takiego wpływu). Z uwzględnieniem tych czynników można wyróżnić następujące rodzaje systemów cywilnoprawnych: romański, anglosaski, środkowoeuropejski, wschodnioeuropejski, muzułmański, dalekowschodni, afrykański.

W stosunku do Europy interesujące jest przeanalizowanie cech charakterystycznych pierwszych czterech z powyższych systemów, które można nazwać «rodzinami prawa prywatnego».

Dla romańskiego systemu prawa prywatnego (cywilnego) charakterystyczne są: 1) wyraźne rozróżnienie między prawem prywatnym a publicznym; 2) prawo prywatne uznaje się za składające się z dwóch części: prawa cywilnego (reguluje relacje między osobami fizycznymi) a prawem handlowym (reguluje stosunki między przedsiębiorcami); 3) obecność aktów skodyfikowanych, najbardziej znanymi są francuski kodeks cywilny (Kodeks Napoleona 1804 i kodeks handlowy Francji 1809); 4) odbiór pomysłów, głównych zasad, instytucji prawa prywatnego rzymskiego. Struktura kodeksów cywilnych jest zapożyczona z tego samego prawa rzymskiego, dlatego z uwzględnieniem struktury podręczników w starożytnym Rzymie nazywana jest «instytucjonalną», łącząc w sobie następujące główne sekcje (instytucje): osoby, rzeczy, sposoby zdobywania rzeczy (zobowiązania). Ten system jest charakterystyczny dla Belgii, Holandii, Luksemburga, Włoch, Hiszpanii, Argentyny, Wenezueli, Kanady i wielu innych krajów.

Centralny europejski system prawa prywatnego (cywilnego) charakteryzuje się: 1) rozróżnieniem interesów prawnych publicznych a prawnych prywatnych; 2) dualizmem prawa prywatnego (jego podział na cywilne a handlowe); 3) istnieniem skodyfikowanych aktów, najbardziej widoczne są niemiecki kodeks cywilny z 1896 r. oraz niemiecki kodeks handlowy 1900; 4) znaczną udzielną wagą elementów prawa publicznego w regulacji stosunków między osobami prywatnymi; 5) strukturą prawa cywilnego, opartą na «systemie pandektnym», który jest produktem kreatywności średniowiecznych niemieckich glosatorów (komentatorów rzymskiego prawa). Tak więc niemiecki kodeks cywilny składa się z pięciu części (książek): Część ogólna, Prawo zobowiązań, Prawo rzeczowe, Prawo rodzinne, Prawo dziedziczenia; 6) recepcją rzymskiego prawa prywatnego, w formie

nauczania i komentowania rzymskich źródeł pierwotnych, a także w formie bezpośredniego zastosowania w średniowieczu zasad prawa rzymskiego przez sądy; 7) istnieniem silnej tradycji prawniczej: prawo uważa się za jeden z kamieni węgielnych społeczeństwa. Centralny europejski system prawa prywatnego ma miejsce w Niemczech, Austrii, Szwajcarii, na Węgrzech, w Słowacji, w Słowenii, Czechach, Chorwacji i innych. Zauważalny wpływ wywarły jej idee i na radzieckie prawo cywilne.

System anglosaskiego prawa prywatnego (cywilnego) powstał na «trzech wielorybach»: prawo ogólne (wynik działalności królewskich sędziów), prawo do sprawiedliwości (wynik działalności sądu kanclerza), prawa statutowego (akty wydane przez parlament). Koncepcja anglosaskiego systemu prawa cywilnego jest określana przez wiodącą wartość prawa precedensu, która jest systematycznym zebraniem orzeczeń sądowych wyższych organów, których użycie jest obowiązkowe w przypadku spraw podobnych. Tak więc brak skodyfikowanego prawodawczego aktu jest zrekomensowany uogólnieniem pewnych precedensów, kształtowaniem przepisów prawnych opartych na konkretnych incydentach. Precedenty są źródłami prawa. Anglosaski system prawa prywatnego jest charakterystyczny dla Brytanii (z wyjątkiem Szkocji, gdzie ma miejsce system romański), większość stanów USA, Australii, Nowej Zelandii itd.

Wschodnioeuropejski systemem prawa prywatnego (cywilnego) charakteryzuje się: 1) brakiem wyraźnego podziału prawa na prywatne i publiczne; 2) bardzo silnym wpływem elementów prawa publicznego (udzielanie przywilejów organom państwowym w zakresie prawa prywatnego, ograniczenia prawa własności prywatnej itp.); 3) obecnością Kodeksów Cywilnych, którym towarzyszy ogromna liczba ustaw, które często zmieniają i uzupełniają akty skodyfikowane; 4) słabością tradycji prawnych i poczucia prawa (świadomość prawna), co czasem prowadzi do preferencji w regulacji obrotu cywilnego (handlowego), czyli «organizacyjnych i prawnych» środków; 5) wykorzystaniem systemu budowania kodeksów cywilnych bliskiego do pandektnego, ale z odmianami (na przykład w dziedzinie prawa cywilnego wyodrębnia się relacje rodzinne, relacje w branży zarządzania, ale wprowadza się prawo własności intelektualnej itp.); 6) wpływem na strukturę i treść tego systemu prawa bizantyjskiego (greko-rzymskiego), bezpośrednia lub ukryta recepcja którego odbyła się w krajach należących do tej rodziny. Wschodnioeuropejski system prawa cywilnego istniał (i istnieje obecnie) – w Albanii, Bułgarii, Rumunii, Serbii, na Białorusi, w Rosji itd.

3. Pojęcie, przedmiot i metoda prawa cywilnego

Prawo cywilne Ukrainy może być zdefiniowane jako zbiór koncepcji, zasad, idei i norm prawnych, które są ustalane na podstawie dyspozycyjności, równości prawnej i inicjatywy stron, podstawy kupna, procedury wdrożenia i ochrony praw obywatelskich i obowiązków osób fizycznych oraz prawnych, a także przez podmioty społeczne, które występują jako podmioty stosunków cywilnych, w celu zadowolenia potrzeb materialnych i duchowych osób prywatnych i ochrony ich interesów.

Warto zauważyć, że prawo cywilne nie jest pojęciem, jednakowym z ustawodawstwem cywilnym.

Ustawodawstwo cywilne zawiera zespół norm prawnych regulujących stosunki niemajątkowe i własnościowe.

Kryteria wyodrębnienia prawa cywilnego i odpowiedniego ustawodawstwa jako gałęzi prawa krajowego to jego przedmiot, metoda, zasady regulacji prawnych oraz funkcje, które wykonuje.

W Kodeksie Cywilnym Ukrainy nie zdefiniowano pojęcia prawa cywilnego, stąd jedyne, że kodeks ten reguluje odrębne stosunki na zasadzie równorzeczności.

Jak wynika z art. 1 Kodeksu Cywilnego Ukrainy, jego **przedmiotem** są stosunki niemajątkowe i własnościowe. Dla pierwszych jest charakterystyczne to, że nie mają bezpośredniej treści ekonomicznej. Ich tematem są: imię, cześć, godność, reputacja, życie osobiste, autorstwo na dzieła literatury, nauki i sztuki, swoboda przemieszczania się i inne dobra, nierozdzielne od osobowości. Niektóre z osobistych praw niemajątkowych mogą należeć również do osób prawnych: prawo do honoru, godność, reputacja, nazwa handlowa, znak towarowy itd. Stosunki majątkowe są wypełnione bezpośrednią treścią ekonomiczną, składają się z towarów materialnych.

Metoda regulacji cywilnej jest zbiorem specyficznych środków oddziaływania na uczestników stosunków cywilnych, które charakteryzują się prawną równością stron, oraz udzielaniem ostatnim możliwości uregulowania tych stosunków na własne żądanie, prócz wyjątków ustanowionych przez prawo cywilne. Metoda prawa cywilnego składa się z elementu dyspozytywnego a elementu imperatywnego.

Charakterystyczne cechy *dyspozytywnego* elementu metody cywilnoprawnej regulacji to: 1) prawna równość stron; 2) inicjatywa stron w tworzeniu stosunków prawnych; 3) wybór przez uczestników zachowania, które nie jest sprzeczne z zasadami cywilnego ustawodawstwa i moralności społeczeństwa.

Cechy charakterystyczne *elementu imperatywnego* cywilnej metody prawnej to: 1) prawna równość

stron; 2) pojawienie się stosunków prawnych bez względu na stosunki cywilne jako bezpośrednia konsekwencja prawa; 3) możliwość wyboru przez uczestników zachowania tylko w granicach określonych przez akty prawa cywilnego.

Więc podstawowym kryterium zaliczenia danego stosunku prawnego do grupy stosunków cywilnoprawnych jest to, że stosunki cywilnoprawne są oparte na zasadzie równorzeczności stron – żadna ze stron tego stosunku nie ma bowiem nadrzędnej w stosunku do drugiej strony i w związku z tym żadnej ze stron nie przysługuje uprawnienie do władczego kształtowania pozycji drugiej strony. Nie mają przy tym znaczenia relacje faktyczne między stronami, np. Osobyste czy ekonomiczne.

4. Zasady i funkcje prawa cywilnego

Zasady prawa cywilnego wpływają na treść norm cywilnoprawnych, a także wykorzystywane są w eliminowaniu lukw prawie i stosowaniu reguł przez analogię prawa. Szczególnie ważne dla prawnej regulacji stosunków cywilnych zgodnie ze światowymi standardami są ustalone w art. 3 Kodeksu Cywilnego Ukrainy podstawowe zasady ustawodawstwa cywilnego. Chodzi o system zasad, które definiują i regulują stosunki cywilne. W szczególności są to zasady:

– **niedopuszczalność swawolnej ingerencji w sferę osobistą życia ludzkiego** – oznacza, że organy władzy państwowej i samorządy lokalne oraz inne osoby, nie mają prawa ingerować w prywatne sprawy podmiotów prawa cywilnego, jeśli wykonują swoją działalność zgodnie z wymaganiami ustawodawstwa. Prawa jednej osoby mogą być ograniczone w przypadkach, gdy tego wymagają interesy innej osoby, państwa lub społeczeństwa;

– **niedopuszczalność pozbawienia prawa własności** – oznacza, że wszyscy mają obowiązek powstrzymać się od powodowania właścicielowi własności szkody, od zabrania go bez uzasadnienia właścicielowi. Prawo własności może być ograniczone aż do jego wstrzymania tylko wtedy, gdy tego wymagają interesy innej osoby, państwa lub społeczeństwa;

– **swoboda zawierania umów**, o której mowa w art. 627 Kodeksu Cywilnego Ukrainy, według której strony są wolne w zawarciu umowy, wyborze kontrahenta i wyznaczeniu treści takiej umowy. Strony mają prawo do zawarcia umów zarówno przewidziany, tak i nie przewidziany przez prawo, i także zawierać umowę z elementami różnych umów (umowa mieszana). Ustanawia się ograniczenia w zakresie swobody zawierania umów w celu ochrony słabszej strony umowy (fizyczna osoba konsument,

osoba, która się wprowadziła w stosunki z podmiotem, który ma pozycję monopolistyczną na rynku itp.);

– **swoboda przedsiębiorczości.** Przedsiębiorcy mogą prowadzić działalność przedsiębiorczą, która nie jest zabroniona przez prawo. Prawo nakłada pewne ograniczenia na swobodę przedsiębiorczości: działalność posłów, służbowych funkcjonariuszy urzędników organów państwowych, organów i jednostek samorządu terytorialnego w odniesieniu do zakazu nadużycia monopolistycznej pozycji na rynku, bezprawnego ograniczenia i nieuczciwej konkurencji, w celu ochrony praw konsumentów;

– **ochrona sądowa praw i interesów obywatelskich** – przewiduje prawo każdej osobie zwrócić się do sądu o ochronę jego naruszonych lub spornych osobistych praw lub własności (Art. 16 Kodeksu Cywilnego Ukrainy);

– **sprawiedliwość, uczciwość i rozsądek** – nadaje możliwość kreatywności sądowej, rozwiązanie każdej konkretnej sprawy z uwzględnieniem pojęć o sprawiedliwości, zapewnia równowagę prywatnych interesów podmiotów, ostrzega przed nadużyciem prawa.

Pod **funkcjami prawa cywilnego** rozumiane są główne kierunki jego wpływu na stosunki społeczne. Do funkcji prawa cywilnego należą **regulacyjna** (zapewnia stworzenie warunków dla uporządkowania oraz rozstrzygnięcia stosunków stanowiących przedmiot prawa cywilnego, w ich niezmiennym stanie; specyfika funkcji regulacyjnej w sprawach cywilnych polega na tym, że uczestnikom nadaje się możliwość samoregulacji swoich stosunków) i funkcja **bezpieczeństwa** (zapewnia ochronę praw obywatelskich i interesów przed naruszeniem; w ramach tej funkcji jednak można wyodrębnić takie funkcje pomocnicze jako edukacyjna – mająca na celu zapobieganie przyszłym przestępstwom, i specyficzna dla prawa cywilnego kompensacyjna – mająca na celu przywrócenie naruszonych praw lub kompensację wyrządzonej szkody).

5. Źródła prawa prywatnego

Źródłami prawa prywatnego są te czynniki, okoliczności, które stały się podstawą jej treści i istoty, czyli elementy tworzące w procesie ich interakcji całości (zjawiska, kategorie) nowej jakości. Wśród nich decydującą sprawą jest to, że:

1) ponieważ prawo prywatne jest ponadnarodowym systemem prawa, których podstawą są tak zwane «uniwersalne wartości», więc jego **głównym źródłem są normy prawa naturalnego**. Te ostatnie tworzą swoisty charakter podstawy relacji między osobami prywatnymi, a także osób prywatnych ze społeczeństwem. Normy te przede wszystkim obejmują

naturalne, nieodłączne prawa człowieka. W szczególności są one zapisane w Deklaracji Praw ONZ 1948, Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka oraz innych umowach międzynarodowych. Normy te obejmują prawo do życia, prawo do prywatności, prawo do własności prywatnej itd.;

2) **źródłem prawa prywatnego jako kategorii permanentnie właściwej europejskim cywilizacjom, jest rzymskie prawo prywatne**, które stanowi swoisty punkt odniesienia dla europejskich systemów prawa prywatnego. Jednocześnie należy podkreślić, że nie chodzi o «rzymskie prawo cywilne, lecz o «rzymskie prawo prywatne» jako kategorię, która abstrahowała się od konkretnych warunków czasu i miejsca, i występuje jako ponadnarodowy europejski system wartości prawnych, zasad i norm. Wpływ rzymskiego prawa na nowoczesne systemy prawne uwarunkowany jest istnieniem takiego zjawiska jak recepcja prawa, czyli odrodzenie, postrzeganie ducha, podstawowych zasad, przepisów i odrębnych norm prawa rzymskiego na nowym etapie rozwoju cywilizacji;

3) Innym źródłem prawa prywatnego są **standardy krajowe systemu prawa**. W każdym kraju (w każdej cywilizacji, grupie etnicznej itp.) istnieją swoje pomysły na naturę osoby w społeczeństwie, możliwość, granice i procedury ochrony jej praw. Chociaż zasady te opierają się na pewnych ogólnych postrzeganiami wolności indywiduum, ale będąc przepuszczone poprzez świadomość (lokalną, narodową), zdobywają odpowiednie ideologiczne kolory, odcienie, a następnie przy pomocy norm kolizyjnych wpływają na treść prawa prywatnego, odzwierciedlając wpływ różnych narodowych tradycji w tej dziedzinie;

4) źródłem prawa prywatnego są również **międzynarodowe umowy prawne, dotyczące statusu prawnego osób fizycznych**. Chociaż pod czas zawarcia takich umów są uwzględniane przepisy prawa naturalnego oraz zwraca się uwagę na krajowe tradycje prawa, jednak w wyniku osiągnięcia pewnego kompromisu, tworzone są zasady nowej jakości. Będąc ratyfikowane przez Radę Najwyższą Ukrainy, międzynarodowe umowy prawne zostają częścią ustawodawstwa krajowego.

6. Cechy prawa cywilnego

Prawo cywilne stanowi jedną z najważniejszych gałęzi systemu prawnego każdego państwa.

Do cech wyróżniających prawo cywilne spośród innych gałęzi systemu prawnego należy w pierwszym rzędzie charakter **majątkowy** znacznej większości stosunków regulowanych przez normy prawa cywilnego. Należy przy tym zauważyć, że jest to tylko jedno z kryteriów wyróżniających prawo cywilne.

Niektóre stosunki majątkowe są bowiem regulowane normami należącymi do innych dziedzin prawa, w szczególności prawa administracyjnego, w tym głównie finansowego.

Normy prawa cywilnego regulują również niektóre stosunki o charakterze niemajątkowym, związane z tzw. dobrami osobistymi, jak np. życie, zdrowie, nazwisko, cześć, stosunki rodzinne, a także prawa autorskie czy wynalazcze, czyli prawa do dóbr niematerialnych związanych z własnością intelektualną. Dobra osobiste pozostają pod ochroną prawa cywilnego, a ich naruszenie pociąga za sobą postępowanie cywilne oraz sankcje przewidziane w prawie cywilnym.

Kolejna cecha charakterystyczna norm prawa cywilnego to **równorzędność** stron. Zasada ta dotyczy uczestników stosunków cywilnoprawnych. Chodzi tutaj o równorzędność w rozumieniu prawa, a więc równorzędność formalną, a nie faktyczną, która może być różna. Równorzędność formalna oznacza brak podporządkowania jednego podmiotu stosunku prawnego drugiemu podmiotowi. Tego rodzaju podporządkowanie występuje np. w prawie administracyjnym, gdzie z jednej strony występuje organ państwowy wyposażony we władztwo (imperium), a z drugiej strony obywatel albo organizacja społeczna lub gospodarcza.

W stosunkach cywilnoprawnych brakuje elementów podporządkowania pomiędzy stronami. Właściwość tę w pełni wyraża zasada swobody umów określona w art. 3 kodeksu cywilnego (k.c.), ponieważ to strona swobodnie decyduje, czy zawrzeć umowę, z kim, w jakiej formie i o jakiej treści. Podkreślić należy, że zasada swobody umów jest podstawą gospodarki rynkowej, a bez swobody kontraktowania nie ma wolności gospodarczej.

Z równości stron wynika także zasada jednakowej ochrony każdej własności, bez względu na osobę właściciela (osoba prywatna, państwowa czy jednostka samorządowa) i bez względu na przedmiot własności (środki produkcji czy przedmiot użytku osobistego).

Prawo cywilne obejmuje więc normy prawne regulujące stosunki majątkowe pomiędzy równorzędnymi podmiotami i dotyczące wszystkich podmiotów jednakowo.

Specyficzne dla prawa cywilnego jest to, że większość **norm tego prawa ma charakter względnie obowiązujący**. Odnosi się to przede wszystkim do norm dotyczących umów. Ta cecha prawa cywilnego pozwala stronom każdej niemal umowy kształtować jej treść w inny sposób niż to jest określone w przepisach kodeksu cywilnego. Jeżeli same strony nie ustalą treści umowy inaczej niż wskazuje kodeks

cywilny, zastosowanie będą miały przepisy kodeksu. Zatem żeby ocenić skutki prawne umowy, należy przede wszystkim poznać te postanowienia umowy, które ustalane są samodzielnie przez strony. Dopiero wówczas, gdy pewne kwestie nie będą w treści umowy uregulowane inaczej, zastosowanie będą miały przepisy prawa, zazwyczaj przepisy kodeksu cywilnego.

Charakter względnie obowiązujący przepisów prawa cywilnego, zwłaszcza odnoszących się do zobowiązań umownych, stanowi jedynie zasadę, swoisty punkt wyjścia. Niektóre bowiem przepisy prawa cywilnego mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Odnosi się to zwłaszcza do niektórych aktów normatywnych o charakterze szczególnym. Jednakże również w zakresie kodeksu cywilnego można znaleźć wiele przepisów o charakterze bezwzględnie obowiązującym. Jako przykład można powołać art. 259 cz. 2 k.c., który brzmi: *Terminy przedawnienia nie mogą być skracane przez czynność prawną*. Wynika stąd, że przepisy zawarte w kodeksie cywilnym (a także w innych aktach normatywnych w dziedzinie prawa cywilnego), a odnoszące się do terminu przedawnienia, mają charakter bezwzględnie obowiązujący.

Jednak w prawie cywilnym Ukrainy take terminy przedawnienia mogą być przedłużane za uowoa stron (art. 259 cz. 1 k.c.).

7. źródła prawa cywilnego

Prawo cywilne i oparte na nim stosunki cywilnoprawne charakteryzuje autonomiczność podmiotów, polegająca na braku relacji podporządkowania między nimi i swoboda stron w kształtowaniu stosunków prawnych, bez ingerencji państwa.

Podstawowym źródłem prawa cywilnego w Ukrainie, jak i w Polsce, jest ustawa z 1 stycznia 2004 r. Kodeks cywilny.

Kodeks cywilny dzieli się na księgi:

– **część ogólną** obejmującą wspólne dla całej gałęzi prawa zasady i instytucje, w tym kwestie podmiotów prawa (osób fizycznych i prawnych), czynności prawnych i praw podmiotowych, udział państwa, organy samodzielności terytorjalnej w stosunkach cywilnoprawnych,

– **prawa niemajątkowe osób fizycznych**

– **prawo rzeczowe** dotyczące prawnych form korzystania z rzeczy (np. prawo własności), ujętych w postaci praw podmiotowych bezwzględnych, tzn. skutecznych wobec wszystkich osób trzecich,

– **prawo własności intelektualnej** dotyczące praw autorskich i praw pokrewnych, również praw własności przemysłowej,

– **prawo zobowiązań** dotyczące praw wynikających ze stosunków zobowiązaniowych, najczęściej umownych, o względnym charakterze, skutecznych wobec drugiej strony umowy,

– **prawo spadkowe** regulujące przejście praw majątkowych z osoby zmarłej na inne podmioty.

Z uwagi na bardzo bogaty materiał normatywny kodeks nie mógł objąć całości przepisów prawa cywilnego. Analogicznie przedstawia się sprawa także w innych państwach. Kodeks obejmuje tylko podstawowe zasady oraz główne instytucje prawa cywilnego. Pozostawia poza swoimi ramami cały szereg działów uregulowanych w odrębnych aktach normatywnych. Donajważniejszych z nich należą:

- ustawa z 10 stycznia 2002 r. Kodeks rodzinny,
- ustawa z 23 grudnia 1993 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
- ustawa o hipotece i inne.

PYTANIA

1. Co to jest prawo prywatne i prawo publiczne
2. Scharakteryzuj Europejskie tradycje prawa prywatnego
3. Co charakterystyczne są dla romańskiego systemu prawa prywatnego (cywilnego)
4. Scharakteryzuj Centralny europejski system prawa prywatnego (cywilnego)
5. Scharakteryzuj system anglosaskiego prawa prywatnego (cywilnego)
6. Scharakteryzuj Wschodnioeuropejski system prawa prywatnego (cywilnego)
7. Wskaz pojęcie, przedmiot i metoda prawa cywilnego
8. Scharakteryzuj zasady prawa cywilnego
9. Co są źródłami prawa cywilnego w prawie polskim i ukraińskim
10. Wskaz funkcje prawa cywilnego
11. Na jakie księgi dzieli się Kodeks cywilny RP i Ukrainy